

CLASAMENTELE INTERNAȚIONALE ALE UNIVERSITĂȚILOR: ESTE LOC ȘI PENTRU REPUBLICA MOLDOVA?

Dr. **Gheorghe CUCIUREANU**

Consiliul Național

pentru Acreditare și Atestare

Dr. **Vitalie MINCIUNĂ**

Institutul de Dezvoltare a Societății

Informaționale

*INTERNATIONAL UNIVERSITY RANKINGS:
IS THERE A PLACE FOR THE REPUBLIC OF
MOLDOVA?*

Summary: International university rankings have become a tool in the competition to attract students, funding and cooperation partners. This study examines the peculiarities of the most popular international rankings and Moldovan presence therein, in regional and global context. Both places in rankings and methodology were investigated based on public information of official web sites. There is a low visibility of Moldovan universities, mainly due to a poor performance in research and development. In this context, there are proposed immediate and long term actions to improve the performance indicators in the university sector of the Republic of Moldova.

Keywords: university rankings, evaluation, research and development, international openness, assessment indicators.

Rezumat: Clasamentele internaționale ale universităților au devenit un instrument în competiția pentru atragerea studenților, fondurilor și partenerilor de cooperare. Prezentul studiu analizează particularitățile celor mai cunoscute clasamente internaționale și prezența Republicii Moldova în ele, în context regional și mondial. Atât locurile din clasamente, cât și metodologia utilizată au fost cercetate în baza informației publice de pe site-urile web oficiale. Se constată o vizibilitate redusă a universităților din țara noastră, condiționată în principal de performanța scăzută a activităților de cercetare-dezvoltare. În acest context, sunt propuse acțiuni imediate și acțiuni pe termen lung pentru îmbunătățirea indicatorilor de performanță în sectorul universitar din Republica Moldova.

Cuvinte-cheie: clasamente ale universităților, evaluare, cercetare-dezvoltare, deschidere internațională, indicatori de evaluare.

Elaborarea și publicarea unor clasamente (*ratinguri*) internaționale ale universităților a devenit un fenomen obișnuit în ultimul deceniu. Apariția lor este determinată de creșterea concurenței pe piața serviciilor educaționale și a necesității consumatorilor acestora de a compara calitatea educației și a cercetării în diferite universități. Fenomenul nominalizat a fost facilitat de lansarea tehnologiilor capabile să obțină și să prelucreze un volum mare de informație scientometrică.

În acest sens, ne-am propus să analizăm particularitățile celor mai cunoscute clasamente internaționale și prezența Republicii Moldova în ele, în context regional și mondial. Au fost analizate sumar criteriile de clasificare pentru a ne da seama de cauzele absenței universităților autohtone din multe clasamente, precum și de tendințele pe plan internațional de evaluare a unei universități. Atât pozițiile în clasamente, cât și metodologia utilizată au fost cercetate în baza informației publice de pe site-urile web oficiale.

Particularitățile principalelor clasamente

Primul clasament important la nivel mondial a fost publicat în anul 2003 de către Universitatea din Shanghai (China) – *Clasamentul Academic al Universităților din lume* (*The Academic Ranking of World Universities – ARWU*). Cunoscut și sub denumirea de *clasamentul Shanghai*, ARWU utilizează 6 indicatori pentru a clasifica universitățile [1]:

1. Numărul absolvenților instituției care au câștigat Premiul Nobel și medaliile Fields (10% din totalul punctajului);
2. Numărul angajaților instituției care au câștigat Premiul Nobel și medaliile Fields (20%);
3. Numărul cercetătorilor printre cei mai citați 250 cercetători după domeniul științific în ultimii 10 ani, conform Thomson Reuters (20%);
4. Numărul articolelor publicate în revistele de *Natură & Știință* în ultimii 5 ani (20%);
5. Numărul articolelor indexate în Web of Science în anul precedent (20%);
6. Performanța academică per persoană din instituție (10%).

Creat inițial cu scopul de a stabili locul universităților chineze în lume, ARWU a devenit foarte popular pe mapamond: în prezent sunt clasificate peste 1200 de universități, lista celor mai bune 500 fiind publicată. Clasamentul este actualizat anual, din 2009, de către Shanghai Ranking Consultancy.

În 2004 a fost publicat *Clasamentul The Times Higher Education*, din anul 2005 el fiind elaborat împreună cu compania Quacquarelli Symonds sub

denumirea de QS-THES, iar din 2009 – de THES-QS. Din 2010 acesta a fost împărțit în două clasamente independente: THE World University Ranking (THE) și QS World University Ranking (QS).

Clasamentul THE este elaborat în baza a 13 indicatori, grupați în 5 compartimente (tab.1).

Punctajul maxim pentru fiecare indicator nu se publică și nu totdeauna este foarte exact descrișă metodologia calculării lor. Indicatorii THE mai puțin utilizați în alte clasamente sunt: numărul de grade științifice conferite; ponderea articolelor cu coautori de peste hotare; structura internațională a studenților și profesorilor. Nu se includ în clasament universitățile care au studenți la un singur domeniu îngust și care au mai puțin de 200 de articole în medie anual (100 de articole în ultimii 5 ani în Thomson Reuters). Datele utilizate sunt semnate și transmise de către instituții. Clasamentul include cele mai bune 400 de universități din lume [2].

Clasamentul QS are unele asemănări cu clasamentul precedent, dar pune un accent mai mare pe citări, poziția universității în clasamentul național și reputația din sondaje (tab.1).

O descriere detaliată însă a modului de desfășurare a sondajelor nu este dată pe site-ul oficial. Ca și precedenta clasificare, QS nu include instituțiile care nu au studenți, deoarece scopul declarat al clasamentului este de a ajuta studenții să facă comparații între opțiunile de studii la nivel internațional. Este publicată anual ierarhizarea a peste 800 de universități, pentru primele 400 fiind indicate poziții individuale, ulterior instituțiile fiind grupate a câte 10 până la 500, a câte 50 până la 700 și restul în grupul 700+ [3].

Clasamentul CWTS Leiden, realizat în cadrul Universității Leiden (Olanda), se deosebește de altele prin faptul că avantajează indicatorii bibliometrici ai impactului și colaborării științifice, calculați în baza Web of Science (ISI-Thomson) și Scopus. Acesta nu utilizează date obținute prin sondaje sau trimise de către universități.

Indicatorii de impact utilizați sunt:

- Numărul mediu de citări ale publicației universitare;
- Numărul mediu de citări ale unei publicații, normalizată după domeniul științei, tipul și locul publicării;
- Ponderea publicațiilor universității în cele mai citate 10% din totalul publicațiilor.

Indicatorii utilizați pentru colaborarea științifică sunt:

- Ponderea publicațiilor universității în coautorat cu alte instituții;
- Ponderea publicațiilor universității în coautorat cu două și mai multe țări;
- Ponderea publicațiilor universității în coautorat cu industria;
- Ponderea publicațiilor universității cu coautori aflați la distanță de: a) mai puțin de 100 km; b) mai mult de 1000 km.

Spre deosebire de alte clasamente, CWTS Leiden nu calculează un singur indicator global în baza agregării diferitelor dimensiuni ale performanței științifice, astfel că nu sunt aplicate ponderi pentru fiecare indicator. Universitățile sunt clasificate în funcție de fiecare indicator în parte. Instituțiile sunt selectate pentru lista celor mai bune 500 universități în baza numărului absolut al publicațiilor, de obicei din ultimii 5 ani. Acest clasament exclude publicațiile în domeniul artelor și științelor umanistice, precum și cele în alte limbi decât engleza. Dintre publicații, se iau în considerație doar articolele și recenziile, dar nu și lucrările conferințelor și cărțile, ceea ce limitează acoperirea științelor inginerești și a celor sociale [4].

Clasamentul Universităților după Performanța Academică (University Ranking by Academic Performance – URAP) este stabilit începând cu anul 2010 de către o subdiviziune a Universității Tehnice Middle East din Ankara, Turcia. Față de alte clasamente populare, se compară performanțele unui număr mai mare de universități – 2000. Din

Tabelul 1

Indicatorii utilizați pentru clasamentele THE și QS

Indicatorii și ponderea lor în THE		Indicatorii și ponderea lor în QS	
Predare: mediul de învățare, cu 5 indicatori	30%	Reputația academică, măsurată printr-un sondaj global al profesorilor	40%
Cercetare: volum, venituri și reputație, cu 3 indicatori	30%	Reputația angajatorului, măsurată printr-un sondaj global al angajaților	10%
Citare: influența cercetării, un indicator	30%	Citări per profesor, conform Scopus	20%
Venituri-industrie: inovare, un indicator	2,5%	Raportul dintre studenți și profesori	20%
Perspectivă internațională: personal, studenți, cercetare, 3 indicatori	7,5%	Ponderea studenților din alte țări	5%
		Ponderea profesorilor din alte țări	5%

Sursa: [1; 2]

informația de pe site nu este clar însă cum sunt selectate universitățile pentru această listă, dacă există o preselecție sau de ce este luată cifra respectivă.

Pentru clasificarea universităților sunt utilizați următorii 6 indicatori [5]:

1. Numărul de articole publicate și indexate de Web of Science (21% din totalul punctajului);

2. Numărul citărilor înregistrate în ultimul an pentru articolele publicate în precedenții 5 ani (21%);

3. Numărul total de documente: articole în reviste, culegeri ale conferințelor, recenziilor, discuțiilor etc., acum conform Web of Science, iar până în 2010 utilizând Google Scholar (10%);

4. Impactul revistelor: suma factorilor de impact al revistelor în care au fost publicate articolele în ultimii 5 ani, conform ISI (18%);

5. Impactul citării revistelor: calculate în baza factorilor de impact al revistelor în care sunt citate revistele, conform ISI; până în 2010 se utiliza H-index (15%);

6. Colaborarea internațională: numărul publicațiilor în coautorat cu universități străine în ultimii 5 ani, conform ISI (15%).

Aidoma clasamentului CWTS Leiden, URAP este elaborat exclusiv utilizând datele din bazele bibliometrice internaționale, ceea ce asigură o obiectivitate mai înaltă. În același timp, aceste două clasamente se focusează pe activitățile de cercetare deoarece nu includ indicatori ai predării, dar exclud artele și științele umanistice și diminuează rolul științelor sociale. URAP utilizează valori absolute pentru toți indicatorii și astfel sunt avantajate universitățile mari.

Un clasament și mai recent, începând cu 2012, este elaborat de **Centrul pentru Clasificarea Universităților din lume (Center for World University Rankings – CWUR)** din Arabia Saudită.

CWUR utilizează 8 indicatori pentru clasificarea universităților [6]:

1. Numărul absolvenților universității care au câștigat premii și medalii internaționale majore, raportat la mărimea universității (25% din punctajul total);

2. Numărul absolvenților universității care dețin poziții de conducere în companii internaționale de top, raportat la mărimea universității (25%);

3. Numărul profesorilor care au câștigat premii și medalii internaționale majore (25%);

4. Numărul publicațiilor în reviste cu reputație (5%);

5. Numărul publicațiilor în reviste foarte influente (5%);

6. Numărul publicațiilor foarte citate (5%);

7. H-index al universității (5%);

8. Numărul cererilor internaționale de brevete (5%).

CWUR nu utilizează sondaje și informație trimisă de universități. O importanță majoră în stabilirea ierarhiei o au însă premiile și medaliile internaționale, fapt care presupune o anumită doză de subiectivitate. În plus, nu toate aspectele metodologice sunt clar explicate pe site-ul oficial (ex., definierea revistelor cu reputație). În acest clasament intră 1000 de universități, dar nu sunt indicate criteriile de selectare a acestora.

În 2010 a fost inițiat un proiect de clasificare a universităților la nivelul Uniunii Europene, cunoscut sub denumirea de **U-Multirank**. Demararea acestuia a fost determinată de rezervele oficialilor europeni față de clasamentele existente, considerându-se că ele avantajează universitățile americane. Noul clasament este prezentat ca „o abordare multi-dimensională axată pe utilizator de clasificare internațională a instituțiilor de învățământ superior”. Dimensiunile includ predarea și învățarea, cercetarea, transferul de cunoștințe, orientarea internațională și angajamentul regional. U-Multirank face uz de trei tipuri diferite de indicatori: indicatori de clasificare (nivel instituțional și pe domenii), indicatori de cartografiere și descriptivi.

Pentru clasamentul universităților se utilizează următorii indicatori pe cele 5 dimensiuni [7]:

1. Predare și învățare: rata absolvenților de licență; rata absolvenților de master; ponderea absolvenților de licență în termen; ponderea absolvenților de master în termen;

2. Cercetare: output-ul legat de arte; rata de citare; venituri externe pentru cercetare; venituri din surse private; publicații interdisciplinare; poziții de postdoc; publicații științifice (valori absolute); publicații științifice raportate la numărul de studenți; publicații printre cele mai citate 10%;

3. Transfer de cunoștințe: publicații în coautorat cu parteneri din industrie; venituri din dezvoltarea profesională continuă; brevete în coautorat cu companii private; brevete acordate (valori absolute); brevete acordate raportate la numărul de studenți; publicații citate în brevete; spin-offuri raportate la personal;

4. Orientare internațională: programe de licență în limbi străine; programe de master în limbi străine; personal academic de peste hotare; grade științifice conferite cetățenilor străini; publicații cu coautori de peste hotare; mobilitatea studenților;

5. Angajament regional: absolvenți de licență

care lucrează în regiune; venituri din surse regionale; absolvenți de master care lucrează în regiune; publicații cu coautori din regiune (până la 50 km distanță); stagii pentru studenți în regiune.

Sursele de informare sunt variate, incluzând informație din bazele de date bibliometrice, în special Web of Science, chestionare ale instituțiilor, sondaje a peste 60 mii de studenți, date ale oficiilor de brevetare ș.a. Întreaga metodologie este detaliat descrisă, cu plasarea pe site a definițiilor, formulelor de calcul etc. Totuși, unii indicatori sunt discutabili și par a fi introduși la solicitarea părților interesate sau pentru a asigura suficienți indicatori în unele categorii, cum ar fi venituri din surse regionale, programe interdisciplinare ș.a. [8].

Primul clasament a fost lansat în mai 2014 și include peste 850 de instituții. U-Multirank indică performanța universităților prin poziționarea lor în 5 grupuri (de la „foarte bine” până la „slab”) pentru fiecare din 30 de indicatori. Calificativul se referă la distanța punctajului indicatorului de la media punctajului tuturor instituțiilor. O trăsătură importantă este posibilitatea ca utilizatorii să decidă care indicatori de performanță sunt importanți pentru ei, astfel încât clasificarea să răspundă nevoilor lor. Studenții și alte părți interesate au jucat un rol important în dezvoltarea U-Multirank, clasamentul fiind testat de către organizații studențești.

Alte două clasamente importante pe plan internațional includ nu doar universitățile și de aceea criteriile utilizate nu întotdeauna reflectă specificul instituțiilor de învățământ superior.

Clasamentul instituțional al SCImago (The SCImago Institutional Rankings – SIR) este elaborat de către un grup de cercetători de la instituții din Spania. SIR nu face o ierarhizare unică, nu calculează un punctaj general și, de aceea, indicatorilor nu le este atribuită o pondere. Clasificarea instituțiilor se face după fiecare indicator aparte, care sunt grupați în 3 categorii [9]:

Cercetare:

1. rezultate (*output*) – numărul total al publicațiilor din revistele indexate în Scopus;
2. colaborare internațională – ponderea publicațiilor în coautorat cu cercetători din alte țări;
3. impact normalizat – factorul de impact mediu al revistelor unde sunt publicații, raportat la media mondială;
4. publicații de calitate înaltă – ponderea publicațiilor în revistele ce intră în primele 25%, conform SCImago;
5. index de specializare – gradul de concentrare tematică / de dispersie a publicațiilor instituției;

6. rata excelenței – ponderea publicațiilor printre cele mai citate 10% din lume, pe domenii științifice, din totalul publicațiilor instituției;

7. leadership științific – ponderea publicațiilor în care autorii de bază sunt afiliați instituției;

8. excelență cu leadership – numărul publicațiilor în care autorii de bază sunt afiliați instituției în rata excelenței;

9. fond de talente științifice (*scientific talent pool*) – numărul autorilor instituției în publicațiile instituției într-o perioadă de timp.

Inovare:

1. cunoștințe inovative – numărul publicațiilor instituției citate în brevete;

2. impactul tehnologic – ponderea publicațiilor științifice citate în brevete.

Vizibilitate web:

1. mărime web – numărul paginilor asociate portalului instituției;

2. număr de legături de intrare (domain's inbound links).

Principala sursă de informații utilizată este baza de date Scopus (publicațiile din ultimii 5 ani); în plus se mai utilizează datele Oficiului European de Brevetare – pentru inovare; google și ahrefs – pentru vizibilitate web. În clasament sunt incluse doar instituțiile care au minim 100 de publicații anuale în baza de date Scopus. În prezent acesta include peste 5100 de instituții, din care 2782 – instituții de învățământ superior [9]. SIR nu face distincție între universități și instituțiile guvernamentale (academii de științe sau fundații), instituții medicale (de ex., spitale), companii private și alte organizații. SIR permite compararea instituțiilor, sectoarelor de activitate, țărilor.

Clasamentul web al universităților (Ranking Web of Universities – Webometrics) este elaborat din 2004 de către grupul de cercetare Cybermetrics Lab din Spania și este publicat de două ori pe an. Această clasificare a universităților din internet se bazează pe calcularea unui indicator compozit, format din următoarele componente [10]:

1. Vizibilitate – 50% din valoarea indicatorului:

Impact – numărul total de legături externe unice primite de la terțe părți – inlinks, conform datelor Majestic SEO și ahrefs;

2. Activitate – 50%:

Prezență (1/3) – numărul de pagini web găzduite de principalul domeniu web al universității, conform datelor Google;

Deschidere (1/3) – numărul de fișiere consistente (în format pdf, doc, docx, ppt) publicate pe paginile web ale instituției, conform Google Scholar;

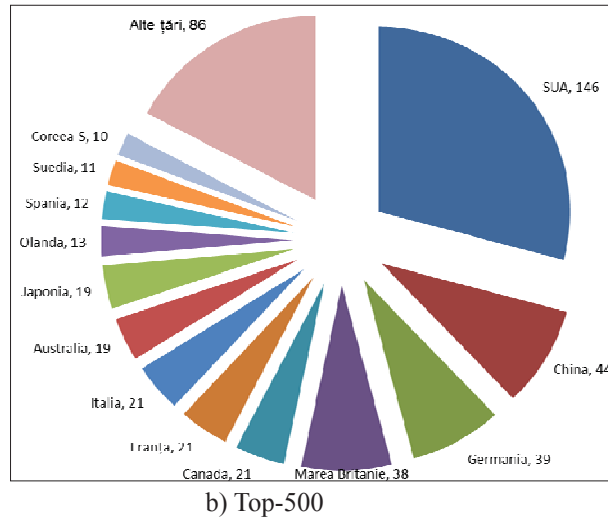
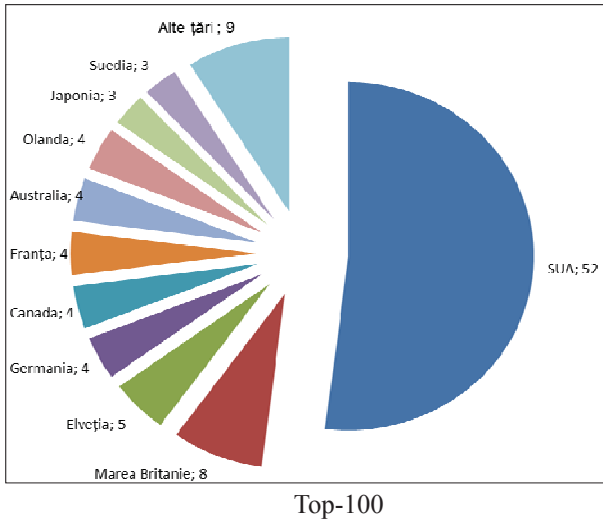

Figura 1. Structura după țări a Clasamentului mondial al universităților ARWU în 2014

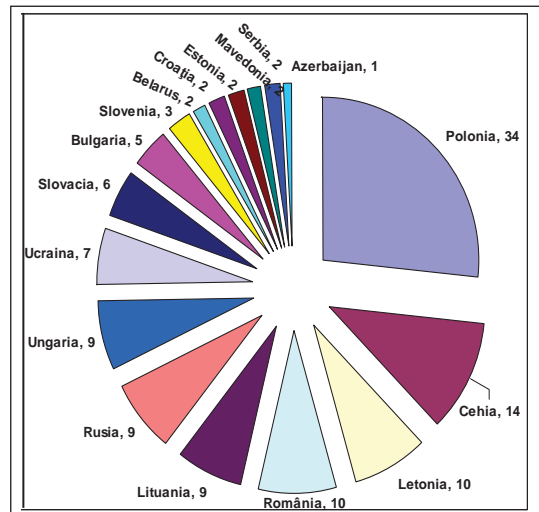
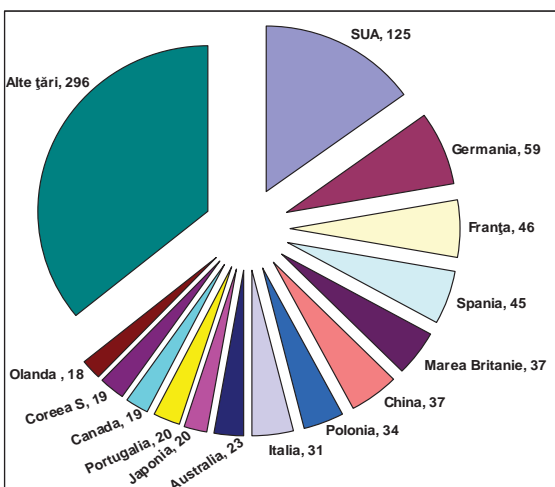
Excelență (1/3) – numărul publicațiilor științifice în cele mai citate 10% ediții, conform *SCImago*.

Trebuie de menționat că indicatorii utilizați nu au fost stabili tot timpul, Cybermetrics Lab fiind în căutarea unor elemente care ar acoperi atât vizibilitatea în internet, cât și excelența științifică. Astfel, ultimul indicator a fost introdus în 2012 în locul analizei web cu Google Scholar. Clasamentul cel mai recent, din iulie 2014, include circa 22 mii de instituții de învățământ superior. Numărul mare al instituțiilor este un avantaj față de alte clasamente, deoarece permite comparații între majoritatea universităților din lume. Totuși, în afară de indicatorul *Excelență*, ceilalți indicatori se bazează pe analiza web (depinzând de funcționarea motoarelor publice de căutare) și astfel indică mai aproximativ decât alte clasamente activitatea științifică și didactică a universităților.

Locul universităților din Republica Moldova în plan regional și global în anul 2014

Prezența universităților din Republica Moldova în principalele clasamente publicate în 2014 este aproape inexistentă, însă vom analiza și includerea în acestea a instituțiilor din alte țări din zona noastră geografică.

În *ARWU* pe anul 2014 nu există nicio universitate din Republica Moldova. Clasamentul include universități din 42 de state, însă 13 dintre acestea contribuie cu 80% la top-500 universități [1]. Și mai concentrată este structura printre primele 100 de universități din lume (fig.1). Din Europa Centrală și de Est (ECE) sunt prezente doar 9 universități (câte 2 din Rusia, Polonia și Ungaria; câte 1 din Cehia, Slovenia și Serbia), dar majoritatea sunt pe locurile 401-500, cea mai bine clasată fiind Universitatea de Stat din Moscova (locul 84).

a) universitățile din toată lumea

b) universitățile din ECE

Figura 2. Structura după țări a Clasamentului U-Multirank în 2014

În clasamentul *THE* 2014-2015 nu figurează nicio universitate din Republica Moldova. Foarte slab reprezentată este regiunea ECE: doar Universitatea de Stat din Moscova (locul 196) și Universitatea din Varșovia (301-350) [2].

Clasamentul *QS* 2014-2015 este mai favorabil universităților din ECE, inclusiv datorită numărului mai mare de instituții ierarhizate, dar iarăși nu găsim nicio universitate din Republica Moldova. România este prezentă prin 4 instituții: Universitatea din București (locul 651-700), Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj și Universitatea de Vest din Timișoara (locurile 701+). Ucraina are 6 universități, două dintre care (din Kiev și Harcov) sunt în primele 500. Și alte state ex-sovietice sunt reprezentate: Rusia (21 de instituții, din care 5 în primele 400), Belarus (2), Azerbaidjan (3), Estonia (2, una dintre care în primele 400), Kazahstan (9, din care două în primele 400), Letonia (1), Lituania (4) [3].

CWTS Leiden nu relevă nicio noutate față de alte clasamente în privința prezenței Republicii Moldova, lucru de altfel previzibil având în vedere focusarea acestui clasament pe excelența științifică. Prin aceasta poate fi explicată și prezența redusă a altor universități din regiune în clasament: 8 din Polonia, 5 din Ungaria, 3 din Cehia și câte una din Estonia, Rusia, Serbia, Slovenia și Slovacia [4].

Nici în *URAP* nu există vreo universitate din Republica Moldova, chiar dacă numărul instituțiilor analizate în acest clasament ajunge la două mii. O reprezentare masivă are România, cu 11 universități, dar sunt incluse și instituții din țări comparabile cu Republica Moldova din punct de vedere al evoluției istorice și al caracteristicilor geografice: Georgia (1 universitate), Armenia (1), Azerbaidjan (1), Bosnia (1), Macedonia (1), Muntenegru (1), Letonia (2), Estonia (3), Lituania (4). E adevărat că majoritatea instituțiilor din aceste țări sunt în a doua jumătate a clasamentului, cu o excepție notabilă – Universitatea din Tartu, Estonia (503) [5]. Nu este întâmplător faptul că țările baltice sunt cele mai bine reprezentate în acest clasament ce se bazează pe indicatori de cercetare, având în vedere faptul că ele și-au reformat cu succes sistemele de cercetare-dezvoltare încă în anii 1990, prin integrarea științei și învățământului superior. În poziție similară cu Republica Moldova, fără nicio instituție, sunt:

- din statele ex-sovietice – doar cele 4 din Asia Centrală și Kazahstanul;
- din Europa – Albania și statele pitice.

Clasamentul *CWUR* nu include universități din Republica Moldova. Din cele mai apropiate țări este prezentă România (1), Polonia (9), Ungaria (6) și câteva state mai mici din ECE cu 1-2 universități. Este foarte bine reprezentată Asia în acest clasament. Astfel, China are în clasament 84, Japonia – 74, iar Coreea de Sud – 34 de universități [6].

U-Multirank, chiar dacă este cel mai complex, utilizând diverși indicatori, nu include universități din Republica Moldova. Întrucât nu există un indicator sintetic, care ar ierarhiza instituțiile și fiecare își poate face clasamentul său, vom selecta o listă a universităților în care se pot face studii de licență, fără a specifica specializarea, tipul universității și alte elemente, astfel încât să cuprindă cât mai multe instituții. Chiar dacă majoritatea universităților din cele 829 identificate de către sistem provin din SUA (fig.2), structura geografică este mult mai echilibrată decât în alte clasamente, fiind incluse instituții din 70 de țări, inclusiv 17 din ECE [7].

SIR nu include nicio universitate din Republica Moldova, chiar dacă din România sunt 19, iar din Ucraina – 13 universități. La fel ca și în cazul URAP, puține sunt statele din regiune fără nicio universitate, noi fiind pe aceleași poziții cu unele state ex-sovietice din Asia Centrală și ex-socialiste din Balcanii de Vest [9]. În schimb, în acest clasament este prezentă Academia de Științe a Moldovei, care se situează la mulți indicatori în prima jumătate a clasamentului format din peste 5 mii de organizații (tab. 2), poziție datorată în mare parte faptului că ea integrează rezultatele tuturor institutelor de cercetare din subordine.

Tabelul 2

Poziția Academiei de Științe a Moldovei în clasamentul SIR, 2014

Categoria	Indicatorul	Locul ocupat de AȘM
Cercetare	rezultate (output)	2095
	colaborare internațională	191
	impact normalizat	4554
	publicații de calitate înaltă	3542
	indexul de specializare	2651
	rata excelenței	1888
	leadership științific	1608
	excelență cu leadership	1150
Inovare	fondul de talente științifice	2051
	cunoștințe inovative	282
Vizibilitate web	impactul tehnologic	367
	mărimea web-ului	388
	numărul legăturilor de intrare	1999

Sursa: [9]

Webometrics este unicul clasament internațional analizat care include universități din Republica Moldova. Astfel, în clasamentul publicat în iulie 2014 se regăsesc 25 de instituții de la noi, din care 5 în primele 10 mii [10]. Cea mai bună poziție este ocupată de către Universitatea de Stat din Moldova (tab. 3). Trebuie menționat faptul că majoritatea instituțiilor de la noi au cea mai ridicată valoare la indicatorul „Deschidere” și cea mai joasă la indicatorul „Impact”, lucru de care ar urma să se țină seama în cazul luării unor măsuri pentru îmbunătățirea poziției. Dacă e să comparăm poziția celei mai bine clasate universități de la noi cu alte țări din Europa, suntem doar peste Albania, Muntenegru, Azerbaidjan și mini-statele europene (San-Marino, Monaco, Andora etc.).

Utilitatea și utilizarea rezultatelor clasamentelor

Clasamentele internaționale au un impact important asupra atractivității universităților pentru studenți, recunoașterii calificărilor și alegerii partenerilor de către instituții. Chiar dacă în majoritatea clasamentelor figurează doar o mică parte din universitățile existente în lume (2-4%), ele influențează și celelalte universități, care încearcă să-și îmbunătățească indicatorii pentru a fi incluse în clasificări. Clasamentele internaționale devin un instrument de reconfigurare a sistemelor de învățământ superior, influențând comportamentul individual al universităților și deciziile în domeniul politicii educației. Un număr tot mai mare de universități utilizează datele clasamentelor pentru analize, planificare strategică și adoptare a deciziilor. Unele universități își dezvoltă adevărate strategii pentru plasarea în clasamente internaționale. Ele decid care din indicatori sunt cei mai importanți în conformitate cu prioritățile lor strategice și se focusează pe îmbunătățirea acestora.

Rezultatele clasamentelor au un impact mare asupra managementului universităților și îmbunătățirii practicilor instituționale. În primul rând, ele contribuie la o mai bună colectare și evidență a informației despre universitate, a documentelor privind succesele instituționale și a unor actori din cadrul lor. Apoi, ele servesc ca motiv pentru analiza punctelor forte și slabe ale universităților. Influența clasamentelor asupra acțiunilor universităților se poate manifesta în diferite moduri: recrutarea de noi profesori și dezvoltarea capacităților postdoctoranzilor tineri ca urmare a analizei raportului profesori / studenți; solicitarea savanților consacrați de peste hotare în calitate de profesori invitați în cazul lipsei unor premii internaționale importante; stimulente pentru formarea unor echipe internaționale multidisciplinare de cercetare, acordarea unor facilități pentru studenții internaționali atunci când valoarea indicatorilor internaționalizării este insuficientă ș.a. [8].

Interesul factorilor de decizie față de clasamente rezultă din faptul că universitățile sunt considerate un element cheie pentru asigurarea competitivității și prosperității și este firesc ca guvernele să își dorească plasarea cât mai bună a universităților naționale în clasamente. Rezultatele clasamentelor stimulează dezbateri naționale și analiza factorilor cheie care determină succesul pe plan internațional, ceea ce poate conduce la schimbări pozitive la nivel de sistem național. Ele pot convinge publicul larg de necesitatea reformelor în învățământul superior. Pentru a îmbunătăți poziționarea în clasamente, atât la nivelul universităților, cât și la nivelul guvernelor din unele țări, există inițiative de asocieri și fuzionări instituționale și alte acțiuni menite să îmbunătățească competitivitatea instituțiilor. Dar impactul clasamentelor internaționale nu se limitează la universități și guverne, incluzând angajatori, filantropi și investitori privați, parteneri industriali, absolvenți ș.a. [11].

În Republica Moldova de asemenea există un

Tabelul 3

Cele mai bune universități din Republica Moldova conform Webometrics, iulie 2014

Locul în lume	Denumirea Universității	Locurile ocupate conform indicatorilor			
		Impact	Prezență	Deschidere	Excelență
2914	Universitatea de Stat din Moldova	4163	3229	4251	3049
3557	Universitatea Tehnică a Moldovei	7192	5228	3961	2484
5379	Academia de Studii Economice din Moldova	6934	5143	3127	5442
5588	Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „N. Testemițanu”	8867	4979	3001	4831
5774	Universitatea Liberă Internațională din Moldova	8284	6218	2207	5442

Sursa: [10]

anumit interes pentru clasificarea internațională a universităților, din partea unor universități și mass-media, fiind făcute publice asemenea informații în știri, rapoarte sau broșuri promoționale. Astfel, plasarea în Webometrics se utilizează în materialele promoționale ale UTM, inclusiv pe panoul informațional principal al instituției, se găsește pe site-urile USMF „Nicolae Testemițanu”, ULIM ș.a.

Clasamentele internaționale își pun amprenta asupra diferitelor aspecte ce țin de educație și alte activități umane, ajutând studenții să-și aleagă o universitate potrivită, în țara natală sau peste hotare, în funcție de interesele proprii. Acest aspect este întărit de faptul că multe clasamente nu se limitează la clasificarea instituțională. Astfel, ARWU și QS publică și clasamente ale universităților după 5 domenii / facultăți. Cele 5 arii largi ale facultăților, utilizate de QS, sunt: arte și științe umanistice; inginerie și tehnologii; științele vieții și medicina; științele naturale; științele sociale și management. CWTS Leiden furnizează statistică la nivelul a 7 domenii majore ale științei. Cel mai recent clasament – U-Multirank – arată în 2014 performanțele instituțiilor conform domeniilor: studiul afacerilor, ingineria electrică, ingineria mecanică și fizică; în 2015 se vor adăuga psihologia, informatica și medicina.

Pentru universitățile mai bine poziționate în clasamentele internaționale este mai ușor să-și găsească parteneri și finanțatori și să atragă studenți de peste hotare. Toate acestea demonstrează necesitatea promovării clasamentelor internaționale în dezbaterile publice din Republica Moldova, luarea lor în considerație la elaborarea acțiunilor de politici educaționale și stimularea universităților naționale pentru a fi incluse în clasamente.

Impactul clasamentelor internaționale este vi-

zibil și la nivelul legislației naționale ce ține de migrație și recunoașterea calificărilor. În Danemarca, de exemplu, pentru a obține statutul de „migrant înalt calificat”, candidații care au obținut masteratul sau doctoratul peste hotare trebuie să aibă diplomă eliberată de către o instituție din primele 200 din ARWU, THE sau QS. În Danemarca obținerea green-cardului este influențată de clasamentele internaționale, până la 15 din cele 100 de puncte care pot fi acordate pentru nivelul de educație a candidatului fiind acordate în funcție de locul universității absolvite în clasamente. În India și Brazilia există prevederi care avantajează dezvoltarea de parteneriate și acordarea de burse pentru studierea în universități de peste hotare ce intră în clasamentele internaționale ale universităților [8].

În unele țări legislația în domeniul recunoașterii diplomelor eliberate peste hotare facilitează procesul sau chiar recunoaște automat calificările obținute la cele mai bine clasate universități conform clasamentelor internaționale. În România *Lista universităților de prestigiu din alte state* cuprinde 546 instituții [12], a căror diplome și certificate sunt recunoscute automat de către autoritățile naționale în domeniu. *Lista instituțiilor de învățământ din străinătate, care emit diplome de învățământ și (sau) de calificare care sunt recunoscute în Federația Rusă* include 200 de instituții de peste hotare [13], iar o cerință de eligibilitate pentru acceptarea lor este plasarea printre primele 300 de universități în clasamentele ARWU, THE sau QS. Diplomele eliberate de către aceste instituții sunt recunoscute automat, fără o expertiză suplimentară. În lista din Rusia sunt incluse instituții din 22 țări, iar în cea din România – din 37 de țări, dar în ambele predomină clar universitățile din SUA, reprezentând în jur de 1/3 din totalul instituțiilor (fig. 3). În lista din Rusia sunt prezente doar insti-

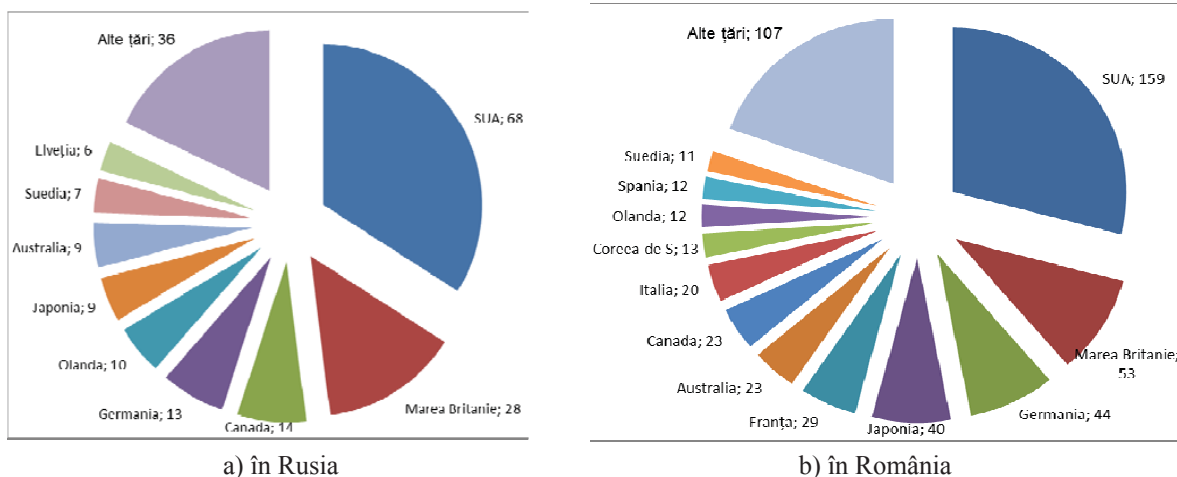

Figura 3. Structura după țări a universităților a căror diplome sunt recunoscute automat

tuții din Europa de Vest, America de Nord, Australia și Asia de Est (Japonia și Coreea de Sud). Lista aprobată în România este mai echilibrată din punct de vedere geografic, fiind prezente instituții de pe toate continentele, inclusiv 7 universități din țările ECE (Polonia, Rusia, Ungaria și Slovenia).

În Republica Moldova la fel a existat o încercare de utilizare a rezultatelor clasamentelor internaționale a universităților în procesul de echivalare și recunoaștere. În calitate de autori, am propus un șir de amendamente la procedura actuală, inclusiv:

- introducerea unei *Liste de universități de prestigiu*, diplomele eliberare de acestea urmând să fie automat recunoscute. Lista ar trebui să fie stabilită de către CNAA în baza clasamentelor internaționale;

- posibilitatea echivalării gradului de doctor obținut într-o universitate de prestigiu cu gradul de doctor habilitat în Republica Moldova și a titlului de conferențiar – cu titlul de profesor, în cazul în care se respectă anumite standarde de calitate.

În cele din urmă au fost aprobate unele modificări incoerente și confuze. Este menționată, bunăoară, *Lista instituțiilor acreditate de agenții incluse în Registrul European de Asigurare a Calității în Învățământul Superior și care se regăsește în topul celor 150 de universități din lume în baza clasamentelor internaționale oficiale recunoscute* [14]. Nu este stipulată însă instituția care elaborează o astfel de listă, or nu există în lume „topul celor 150 de universități”. Totodată, nu este clar de ce în această listă vor fi înglobate în exclusivitate universități europene, deoarece, spre exemplu, în primele 150 de locuri din ARWU doar circa 1/3 sunt europene. Gradul de doctor obținut peste hotare poate fi echivalat cu gradul de doctor habilitat numai dacă provine dintr-o instituție din Listă, situată într-o țară în care există un singur grad științific și dacă pretendentul are deja un grad științific confirmat de CNAA. Astfel, dacă excludem și universitățile din țările în care se acordă două grade științifice, atunci numărul instituțiilor din listă ajunge doar la 30-35, ceea ce reduce drastic impactul rezultatelor clasificărilor internaționale asupra procedurii de recunoaștere și echivalare în Republica Moldova.

Concluzii sau Lecții de învățat pentru universitățile din Republica Moldova

În condițiile în care clasamentele internaționale au devenit un instrument în competiția pentru atragerea studenților, fondurilor și partenerilor de cooperare, universitățile din Republica Moldova nu pot face abstracție de acest fenomen. Ele ar trebui să tindă să fie incluse în clasamente sau cel puțin să-și îmbună-

tătească valorile indicatorilor care sunt luați în considerație la elaborarea clasamentelor. Ce le lipsește în prezent universităților noastre pentru asta?

În primul rând, universitatea modernă este o instituție în care se efectuează cercetări de performanță.

Cea mai mare parte din indicatorii în baza cărora se elaborează clasamentele se referă la diferite aspecte ale cercetării. Universitățile din Republica Moldova raportează anual un volum relativ mare de producție științifică, însă aceasta este în principal publicată în revistele autohtone și culegerile conferințelor organizate la nivel local. Având în vedere vizibilitatea redusă și neinclusiunea majorității publicațiilor locale în baze de date internaționale, această producție nu este recunoscută la nivel mondial și, deci, nu este validată de comunitatea științifică internațională. După cum se observă din indicatorii utilizați în clasamente, producția științifică care nu figurează în bazele de date ISI-Thomson și Scopus nu există pentru știința modernă, chiar dacă la nivel local în baza acesteia se acordă premii naționale, titluri onorifice sau se pretinde că au fost dezvoltate școli științifice și direcții noi de cercetare.

Dacă e să ne referim la ciclurile învățământului superior, atunci definitiv pentru profilul universității incluse în clasamente este doctoratul. În Republica Moldova universitățile au tins până în prezent să aibă cât mai mulți studenți la primele două cicluri, deoarece așa era mai ușor de atras fonduri pentru dezvoltarea instituțională, iar doctoratul a rămas o „cenușăreasă”.

În al doilea rând, universitatea bine plasată în clasamente are o deschidere și parteneriate dezvoltate pe plan intern și extern. Chiar dacă în ultima perioadă lucrurile s-au schimbat în bine în domeniul cooperării internaționale, sistemul național al învățământului superior este încă slab internaționalizat. Numărul studenților străini și mai ales al profesorilor de peste hotare este redus. Și mai defavorabilă este situația privind cooperarea pe plan intern în condițiile când nu există un sistem național de inovare eficient. Cooperarea cu mediul de afaceri este limitată din cauza interesului scăzut al antreprenorilor pentru elaborările științifice locale și a profilului economiei naționale, iar cea cu instituțiile de cercetare-dezvoltare – din cauza perpetuării modelului sovietic de separare a învățământului și cercetării.

Ce ar putea face în aceste condiții universitățile noastre pentru a accede / îmbunătăți poziția în clasamentele internaționale? Există acțiuni, credem noi, care ar putea fi întreprinse imediat și acțiuni care

s-ar încadra într-o strategie pe termen mai lung.

Acțiunile imediate se referă la optimizarea utilizării capacităților actuale, punerea în valoare a acestora pentru a obține o valoare maximă a punctajului conform indicatorilor utilizați în clasamentele internaționale ale universităților. În acest scop este utilă efectuarea unei analize a indicatorilor utilizați în clasamente versus capacitățile universităților de a obține punctaj, cu evidențierea direcțiilor pe care se poate obține un scor bun pe termen scurt. Analiza ar putea fi efectuată de către o persoană special desemnată, responsabilă de prezența universității în clasamentele internaționale, care să cunoască metodologia de calculare a indicatorilor. Persoana aceasta trebuie să modeleze situația actuală, calculând punctajul pe care l-ar putea obține universitatea, să fie atentă la clasamentele care sunt în curs de elaborare, în special în cazul clasamentelor care se bazează pe chestionare trimise de universități, și să fie activă trimițând chestionare completate oriunde se poate accede în clasamente. De exemplu, în anul 2015 va fi publicată a doua ediție U-Multirank, iar universitățile sunt invitate să-și declare interesul de a participa în el pe site-ul clasamentului – www.umultirank.org.

Selectarea acțiunilor utile pe termen scurt poate fi ușor efectuată dacă privim, spre exemplu, Webometrics, cea mai cunoscută clasificare în Republica Moldova. Analiza celor 4 componente arată că nu putem crește brusc valoarea indicatorului excelenței științifice, dar putem îmbunătăți poziția ce ține de vizibilitatea pe net și alte aspecte ale activității, prin:

- plasarea a cât mai multor informații pe web, inclusiv prin convertirea unor documente, publicații, colecții de fotografii în format electronic care sunt luate în considerație de către Webometrics;

- intensificarea legăturilor parteneriale cu alte instituții și plasarea link-urilor către site-urile universităților din partea partenerilor, dar și pe diferite portaluri academice, educaționale și de altă natură care permit acest lucru;

- interfață și structură a site-ului compatibilă cu motoarele de căutare, prezentarea informației și în limba engleză, actualizarea permanentă a informației ș.a.

Strategia pe termen lung ar trebui să includă armonizarea cu tendințele pe plan internațional și, în principal, dezvoltarea cercetării universitare, utilizând oportunitățile interne și mai ales cele externe. Ea ar trebui armonizată cu prioritățile și specificul universității, într-un efort de modernizare structurală, și să prevadă stimularea profesorilor de a efectua cercetări performante în universități, inclusiv prin

reducerea normei didactice, precum și încurajarea cooperării cu parteneri de peste hotare și din mediul de afaceri. Trebuie să fim conștienți că îmbunătățirea majorității indicatorilor ce țin de cercetare se poate obține doar prin eforturi complexe, stabile, într-o perioadă lungă de timp (ex., citările, premiile prestigioase etc.). Indicatorii utilizați în diferite clasamente internaționale arată, de fapt, care sunt căile de dezvoltare a cercetării universitare și a dezvoltării parteneriatelor:

- stimularea, inclusiv financiară, a cercetătorilor care publică articole științifice în ediții incluse în bazele de date ISI-Thomson și Scopus, precum și celor care aplică cereri de brevete la Oficiul European de Brevetare;

- susținerea revistelor editate pentru accesarea în baze de date internaționale prestigioase și publicarea materialelor și în limba engleză;

- avantajarea cercetătorilor cu cooperări științifice importante la promovări și stimularea mobilității angajaților; atragerea profesorilor recunoscuți de peste hotare, fie și pe termen scurt; oferire de programe de studii în limbi străine pentru a atrage studenți de peste hotare;

- dezvoltarea transferului de cunoștințe prin parteneriate cu organizații din alte sectoare, crearea condițiilor pentru profesori de a-și dezvolta propria afacere, atragerea fondurilor din sectorul privat;

- încurajarea interdisciplinarității, a multidisciplinarității și a altor tendințe din știința modernă ș.a.

Reducerea numărului universităților în Republica Moldova ar fi o altă soluție de luat în calcul în contextul îmbunătățirii poziționării acestora. Considerăm că 32 de instituții de învățământ superior este prea mult pentru 99 de mii studenți (!) și 2,8 mii personal didactic cu grad științific [15], mai ales din perspectiva tendințelor demografice de reducere a numărului populației și a capacităților de atragere a studenților. Acestea din urmă se reduc și datorită oportunităților apărute odată cu globalizarea, deschiderea hotarelor pentru cetățenii Republicii Moldova prin asocierea la UE, astfel încât mulți tineri de la noi au posibilitatea și dorința de a studia în cele mai bune universități. Spre comparație, cea mai bună instituție, conform ARWU, URAP și CWUR – Universitatea din Harvard (SUA) – are circa 21 de mii studenți, 2,4 mii profesori în facultăți și peste 10 mii personal academic în spitalele afiliate [16]. Și mai mare este diferența în asigurarea cu resurse financiare, Universitatea din Harvard având în 2013 un buget de peste 50 de ori mai mare decât toate universitățile din Republica Moldova în 2010 (datele pentru Moldova conform [17]). Decalajul în asi-

gurarea cu resurse financiare față de universitățile de top explică în anumită măsură lipsa universităților noastre din clasamente, deoarece acesta fapt nu are cum să nu scadă performanța instituțională. Dar resursele financiare modeste se constituie și într-un motiv suplimentar pentru fuzionarea unor instituții de învățământ superior, în paralel cu creșterea finanțării acestora. În sfârșit, acceptarea ideii „mai puține universități, dar mai bune” este benefică și din motive că încă există suficienți indicatori în clasamentele internaționale dependenți de mărime și care se calculează în valori absolute.

Considerăm că doar prin conștientizarea provocărilor ce reies din clasamentele internaționale și prin acțiuni potrivite, unele dintre care menționate mai sus, universitățile din Republica Moldova ar putea deveni mai vizibile pe plan internațional, cu toate consecințele aferente, iar în caz contrar se vor pierde în lista celor peste 20 de mii de universități din lume și, respectiv, vor atrage mai puțin studenți și mai puține resurse.

Referințe bibliografice / webografice

1. The Academic Ranking of World Universities (ARWU). <http://www.shanghairanking.com/ARWU2014.html>
2. THE World University Ranking (THE) - <http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/>
3. QS World University Ranking (QS) - <http://www.topuniversities.com/university-rankings>
4. CWTS Leiden - <http://www.leidenranking.com/>
5. University Ranking by Academic Performance (URAP) - <http://www.urapcenter.org/2013/>
6. Center for World University Rankings (CWUR) - <http://cwur.org/2014/>
7. U-Multirank - <http://www.umultirank.org>
8. Rauhvargers, Andrejs. Global University Rankings and their impact. EUA Report on Rankings 2013. European University Association asbl, 88 p.
9. The SCImago Institutional Rankings (SIR) - <http://www.scimagoir.com/>
10. Ranking Web of Universities (Webometrics) - <http://www.webometrics.info/en>
11. Hazelkorn, Ellen. Rankings and the Battle for World Class Excellence: Institutional Strategies and Policy Choices - <http://www.oecd.org/site/eduimhe08/41203634.pdf>
12. Ordinul nr. 3158 din 31 ianuarie 2012 al Ministrului Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului din România privind aprobarea Listei universităților de prestigiu din alte state - <http://www.juridice.ro/185972/Monitorul-Oficial-93-2012.html>
13. Распоряжение Правительства России от 19 сентября 2013 ода № 1694-р об утверждении

перечня иностранных образовательных организаций, которые выдают документы об образовании и (или) квалификации, признаваемых в Российской Федерации - <http://www.rg.ru/2013/09/25/diplomy-site-dok.html>

14. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 292 din 14.05.2013 cu privire la modificarea și completarea Regulamentului cu privire la recunoașterea și echivalarea actelor de înaltă calificare științifică și științifico-didactică obținute în străinătate, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 472 din 6 mai 2004 - <http://lex.justice.md/md/347910/>

15. Biroul Național de Statistică. Activitatea instituțiilor de învățământ superior în anul de studii 2013/14 - <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&id-c=168&id=4257>

16. Harvard University at a Glance - <http://www.harvard.edu/harvard-glance>

17. Sistemul de învățământ superior din Republica Moldova în contextul Procesului Bologna: 2005-2011. Fundația Soros, 2012, 94 p.

Mihail Petric. *Portretul învățătoarei*, u/p, 150 × 82 cm, 1960